

В. Л. Маринюк, аспірант кафедри публічного врядування
Інституту адміністрування, державного управління
та професійного розвитку Національного університету
«Львівська політехніка»

ПРОЕКТУВАННЯ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

У статті розглянуто актуальну проблему модернізації механізмів державного регулювання ринку праці України в контексті сучасних соціально-економічних трансформацій, зумовлених як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Проаналізовано вплив повномасштабної війни, діджиталізації економіки, зміни структури зайнятості, масштабної трудової міграції та зростання частки неформальної праці на функціонування вітчизняного ринку праці. Наголошено на недостатній ефективності чинної системи державного втручання, яка потребує концептуального оновлення відповідно до нових викликів і стратегічних цілей відновлення економіки та соціального добробуту.

У межах дослідження запропоновано концептуальну модель державного регулювання ринку праці, яка складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків: інституційно-правового, механізмів стимулювання працевлаштування, цифровізації сервісів зайнятості та системи стратегічного планування й прогнозування потреб у робочій силі. Визначено необхідність удосконалення нормативно-правової бази, підвищення ролі державних інституцій, створення сприятливих умов для розвитку гнучких форм зайнятості та підтримки вразливих категорій населення. Окремо наголошено на важливості впровадження електронних сервісів, автоматизації процесів надання державної підтримки та розвитку цифрових платформ для пошуку роботи й навчання.

Також у статті акцентовано увагу на потребі впровадження національної системи прогнозування потреб ринку праці, що дозволить формувати сучасну освітню політику, запобігати структурному безробіттю та підтримувати розвиток людського капіталу. Запропонована модель орієнтована на забезпечення балансу між економічною ефективністю та соціальною справедливістю, підвищення конкурентоспроможності робочої сили, активізацію співпраці між державою, бізнесом і громадянським суспільством. Зроблено висновок, що ефективне державне регулювання в нових реаліях має базуватися на гнучкості, стратегічності та цифровій трансформації, що дозволить створити стійкий і інклюзивний ринок праці в Україні.

Ключові слова: публічне управління, ринок праці, модель, робоча сила, розвиток, зайнятість, держава, населення.

V. L. Marynyuk. Designing a model of state regulation of the labor market of Ukraine in modern realities

The article considers the urgent problem of modernization of the mechanisms of state regulation of the labor market of Ukraine in the context of modern socio-economic transformations caused by both internal and external factors. The impact of a full-scale war, digitalization of the economy, changes in the employment structure, large-scale labor migration and the growth of the share of informal labor on the functioning of the domestic labor market is analyzed. The insufficient effectiveness of the current system of state intervention is emphasized, which requires conceptual updating in accordance with new challenges and strategic goals of economic recovery and social welfare.

As part of the study, a conceptual model of state regulation of the labor market is proposed, which consists of four interrelated blocks: institutional and legal, mechanisms for stimulating employment, digitalization of employment services and a system of strategic planning and forecasting of labor needs. The need to improve the regulatory framework, increase the role of state institutions, create favorable conditions for the development of flexible forms of employment and support for vulnerable categories of the population is identified. The importance of implementing electronic services, automating the processes of providing state support and developing digital platforms for job search and training is emphasized.

The article also focuses on the need to implement a national system for forecasting labor market needs, which will allow shaping modern educational policy, preventing structural unemployment and supporting the development of human capital. The conceptual model proposed in the article is focused on ensuring a balance between economic efficiency and social justice, increasing the competitiveness of the workforce, and enhancing cooperation between the state, business, and civil society. It is concluded that effective state regulation in the new realities should be based on flexibility, strategy and digital transformation, which will allow creating a sustainable and inclusive labor market in Ukraine. This approach will allow not only to overcome the consequences of the crisis, but also to form a qualitatively new employment system capable of ensuring economic growth, social stability, and inclusive development of Ukraine.

Key words: public administration, labor market, model, labor force, development, employment, state, population.

Постановка проблеми. У сучасних умовах соціально-економічної нестабільності, зумовленої повномасштабною війною, структурною трансформацією економіки, демографічними змінами та викликами цифрової доби,

© **В. Л. Маринюк, 2025**

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

ринок праці України зазнає суттєвих деформацій. Втрата робочих місць, масова міграція працездатного населення, регіональні диспропорції зайнятості, зростання тінізації праці та нерівномірне відновлення економічної активності створюють потребу в оновленні механізмів державного втручання. Існуюча система державного регулювання не повною мірою відповідає актуальним викликам і часто виявляється малоефективною в адаптації до динамічних змін.

В умовах воєнного стану та перехідного періоду до відновлення країни, особливої ваги набуває потреба у проектуванні нової, гнучкої та адаптивної моделі державного регулювання ринку праці. Така модель має поєднувати антикризові інструменти, стратегічне планування зайнятості, підтримку вразливих категорій населення та стимулювання легальної праці. Водночас, важливо забезпечити баланс між інтересами працівників, роботодавців і держави в умовах обмежених ресурсів та невизначених перспектив розвитку.

Однак на сьогодні відсутні цілісні науково обґрунтовані підходи до побудови такої моделі, яка враховувала б багатовимірність сучасних викликів та специфіку українського ринку праці. Це зумовлює необхідність системного дослідження концептуальних засад, функціональних елементів і механізмів реалізації ефективної моделі державного регулювання ринку праці в Україні, яка здатна забезпечити соціальну стійкість, економічну ефективність та інклюзивність у нових реаліях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості функціонування ринку праці в сучасних умовах цікавлять багатьох дослідників. Зокрема, серед провідних науковців, які займаються цією проблематикою, варто виділити таких як О. Василенко [2], О. Войтик [1], Р. Войтович [4], М. Дяченко [2], К. Дубич [4], Л. Коцан [3], Н. Мазій [1], Н. Павліха [3], А. Савчук [3], К. Супрун [5], І. Цимбалюк [3], О. Уніга [3] та багато інших.

У своїх публікаціях вони піднімають питання функціонування ринку праці в кризових умовах та напрямків удосконалення його державного регулювання, вивчають державне управління зайнятості населення регіону, розглядають особливості розвитку ринку праці в контексті економіки добробуту, зокрема, регулювання доходів населення, аналізують публічне управління у сфері зайнятості в Україні у контексті євроінтеграції, оцінюють механізми публічного управління інноваційним розвитком сфери зайнятості населення України.

Проте сучасні реалії зумовлюють потребу обґрунтування моделі державного регулювання ринку праці України, особливо у поствоєнний період, тому це передбачає потребу глибоких наукових досліджень у цьому напрямку, що зумовило вибір теми статті.

Метою статті є представлення наукових підходів до проектування моделі державного регулювання ринку праці України в сучасних реаліях, зумовлених воєнним станом в державі.

Виклад основного матеріалу. У процесі проектування моделі державного регулювання ринку праці України в сучасних реаліях доцільно враховувати як теоретико-методологічні основи функціонування ринку праці, так і актуальні соціально-економічні трансформації, що формують нові умови його розвитку. Теоретико-методологічні основи формуються на перетині економічної теорії, соціології, трудового права та управлінських наук. Ринок праці розглядається як система взаємодії попиту та пропозиції на робочу силу, де ціна праці (заробітна плата) регулюється через економічні та інституційні механізми. Основними концепціями, що лежать в основі аналізу ринку праці, є неокласична теорія (ефективність ринку через конкуренцію), кейнсіанський підхід (роль державного втручання у зайнятість), а також інституціональна економіка, яка акцентує на важливості соціальних норм, політики та правил у функціонуванні ринку праці.

Останні роки позначені глибокими соціально-економічними трансформаціями, що суттєво впливають на ринок праці України. Зокрема, повномасштабна війна спричинила знищення підприємств, масштабну внутрішню та зовнішню міграцію, зростання безробіття, скорочення зайнятості в традиційних галузях та підвищення попиту на нові професії, пов'язані з цифровізацією, логістикою, безпекою та відновленням інфраструктури. Також змінився гендерний та віковий склад робочої сили, зросла частка неформальної зайнятості, що вимагає перегляду традиційних підходів до державного регулювання.

Крім того, сучасні умови розвитку ринку праці визначаються глобальними тенденціями – цифровою трансформацією, автоматизацією, розвитком віддаленої зайнятості, зміною моделей освіти і підвищенням ролі безперервного навчання. Ці зміни супроводжуються посиленням нерівності, нестабільністю форм зайнятості та потребою в адаптивності працівників. У зв'язку з цим, нова модель державного регулювання ринку праці має враховувати ці фактори та формувати інституційну здатність оперативно реагувати на виклики, забезпечуючи баланс між соціальним захистом і стимулюванням продуктивної економічної активності. Адже ринок праці виступає складним, багаторівневим механізмом, де взаємодіють інтереси працівників, роботодавців, державних інституцій, освітніх установ і профспілок. Ефективне регулювання цього ринку вимагає наявності цілісної моделі, яка включає регуляторні інструменти, стратегічні цілі, механізми моніторингу та адаптації до змін.

У межах дослідження запропоновано концептуальну модель державного регулювання ринку праці, що базується на принципах гнучкості, стійкості, адаптивності та соціальної відповідальності. До ключових елементів моделі віднесено елементи, представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Ключові елементи моделі державного регулювання ринку праці в сучасних умовах

№ п/п	Елементи	Їх пояснення
1	Інституційно-правовий блок	забезпечує нормативно-правову підтримку процесів зайнятості та соціального захисту
2	Механізми стимулювання працевлаштування	активні програми на ринку праці, податкові пільги для роботодавців, розвиток самозайнятості та підтримки малого бізнесу
3	Цифровізація сервісів зайнятості	підвищує прозорість і доступність державної підтримки
4	Стратегічне планування та прогнозування потреб ринку праці	урахування регіональної специфіки й тенденцій глобального ринку

Джерело: власні узагальнення

Інституційно-правовий блок є фундаментальною складовою моделі державного регулювання ринку праці, оскільки саме він визначає правила гри для всіх учасників цього ринку. До його елементів належать законодавчі акти, підзаконні нормативні документи, міжнародні зобов'язання України, а також система державних інституцій, що реалізують політику зайнятості. В умовах сучасних викликів важливо забезпечити гармонізацію українського законодавства із європейськими стандартами, посилити правовий захист працівників і створити передумови для гнучкості трудових відносин без втрати соціальних гарантій.

Одним із ключових аспектів є вдосконалення нормативної бази у сфері трудових правовідносин, зокрема в частині контрактних форм працевлаштування, дистанційної роботи, неповної зайнятості, а також механізмів вирішення трудових спорів. Особливого значення набуває посилення контролю за дотриманням трудового законодавства, зниження рівня тінізації праці та захист прав працівників у неформальному секторі. Ефективне функціонування інституційно-правового блоку також потребує прозорості, стабільності нормативного середовища та ефективного адміністрування політики зайнятості.

Крім законодавчого забезпечення, вагоме місце у цьому блоці займають державні інституції – Міністерство економіки, Національна служба зайнятості, Державна служба зайнятості, органи місцевого самоврядування, а також соціальні партнери – профспілки та об'єднання роботодавців. Їхня роль полягає у формуванні, реалізації та моніторингу політики на ринку праці. Для підвищення ефективності інституційно-правового блоку важливо забезпечити належну координацію між цими структурами, цифровізацію їх діяльності, розвиток електронних сервісів та прозорих процедур надання державної підтримки у сфері зайнятості.

Механізми стимулювання працевлаштування є важливою складовою активної політики на ринку праці, спрямованої на підвищення рівня зайнятості, зменшення безробіття та залучення до продуктивної праці вразливих груп населення. Серед основних інструментів – програми субсидованої зайнятості, тимчасового працевлаштування, громадських робіт, професійної перепідготовки та перекваліфікації, а також надання мікрогрантів для започаткування власної справи. Такі заходи дозволяють швидко інтегрувати людей у робочий процес, підвищити їх конкурентоспроможність і створити додану вартість на місцевому рівні.

Особливе місце у системі стимулювання зайнятості займає податково-фіскальна політика. Застосування пільг для роботодавців, які створюють нові робочі місця, наймають внутрішньо переміщених осіб, ветеранів чи молодь, дозволяє активізувати приватний сектор і сприяти формуванню нових економічних кластерів. Водночас важливо уникати залежності від державної підтримки, натомість створюючи умови для самостійного розвитку підприємств і підприємницьких ініціатив, особливо в регіонах з високим рівнем безробіття.

Ефективними також є програми підтримки молоді, які не працюють і не навчаються (категорія NEET), розвиток системи дуальної освіти, стажувань, кар'єрного консультування та професійної орієнтації. В умовах цифровізації та структурної перебудови економіки зростає значення навчання протягом життя (lifelong learning), що дає змогу людям адаптуватися до нових вимог ринку. Таким чином, механізми стимулювання працевлаштування мають бути гнучкими, адресними й орієнтованими на довгостроковий соціально-економічний ефект.

Цифровізація сервісів зайнятості стала ключовим напрямом модернізації державної політики у сфері ринку праці, особливо в умовах обмеженої мобільності населення, воєнних викликів та територіальної децентралізації. Використання цифрових платформ, електронних кабінетів для шукачів роботи та роботодавців, а також автоматизованих систем пошуку вакансій значно підвищує ефективність взаємодії між учасниками ринку праці. Це дозволяє зменшити бюрократичне навантаження, спростити процедури реєстрації безробітних, подання звітності, отримання консультацій та доступу до програм державної підтримки.

Важливою складовою цифровізації є створення єдиних державних інформаційних систем – зокрема, Єдиної інформаційно-аналітичної системи державної служби зайнятості, яка інтегрує дані з інших реєстрів, що дозволяє

забезпечити комплексне обслуговування клієнтів та оперативне прийняття рішень. Також перспективним є впровадження мобільних застосунків для пошуку роботи, дистанційного консультування, професійної орієнтації та участі в освітніх програмах. Це особливо актуально для молоді, внутрішньо переміщених осіб та мешканців сільських територій, які мають обмежений доступ до фізичних офісів служби зайнятості.

Разом із тим цифровізація потребує послідовної державної політики щодо забезпечення цифрової грамотності населення, доступу до інтернету та технічної інфраструктури, особливо в постраждалих регіонах. Крім того, важливо забезпечити надійність захисту персональних даних та прозорість алгоритмів, які використовуються в автоматизованих рішеннях щодо пошуку вакансій або розподілу державної допомоги. Загалом цифровізація сервісів зайнятості повинна не лише оптимізувати державні процеси, а й сприяти підвищенню доступності, інклюзивності та персоніфікації підтримки для всіх учасників ринку праці.

Стратегічне планування та прогнозування потреб ринку праці є необхідним інструментом для формування ефективної державної політики зайнятості, орієнтованої на випереджувальну реакцію на соціально-економічні зміни. В умовах швидкої трансформації економіки, викликаній війною, технологічним прогресом і демографічними зрушеннями, лише оперативне та точне прогнозування може забезпечити відповідність між попитом і пропозицією на ринку праці. Такий підхід дозволяє формувати обґрунтовані рішення щодо розвитку професійної освіти, перепідготовки кадрів, а також розробки програм активної підтримки зайнятості.

У процесі стратегічного планування важливо враховувати регіональні особливості розвитку економіки, потреби ключових галузей, динаміку міграційних потоків та зміни у структурі робочої сили. Прогнозування потреб у професіях і навичках має базуватися на аналітичних даних, включаючи статистику зайнятості, дані роботодавців, оцінку впливу новітніх технологій та глобальних трендів. Доцільним є створення національної системи моніторингу компетентностей, яка дозволить своєчасно адаптувати освітні програми та підвищувати релевантність робочої сили.

Стратегічне управління ринком праці також передбачає тісну взаємодію між державою, бізнесом, освітніми установами та громадськими організаціями. Спільне формування прогнозів і пріоритетів у сфері зайнятості дає змогу зменшити структурне безробіття, підвищити конкурентоспроможність робочої сили та стимулювати економічне зростання. В умовах післявоєнного відновлення України стратегічне планування ринку праці має стати основою довгострокової політики людського капіталу, що забезпечуватиме не лише стабільність, а й розвиток інноваційної економіки.

Окрему увагу приділено ролі держави у подоланні регіональних диспропорцій зайнятості та інтеграції вразливих категорій населення – внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, осіб з інвалідністю – у продуктивну працю. Запропонована модель передбачає тісну взаємодію між державними структурами, приватним сектором та громадянським суспільством, а також реалізацію політики «гідної праці», відповідно до стандартів Міжнародної організації праці. Таким чином, державне регулювання повинно не лише реагувати на виклики, а й формувати умови для стійкого розвитку ринку праці в посткризовий період.

Висновки. Отже, зважаючи на вищевикладене, у статті обґрунтовано необхідність проєктування нової моделі державного регулювання ринку праці України з урахуванням сучасних викликів – зокрема, наслідків воєнного стану, структурної трансформації економіки, цифровізації та змін у демографічному складі населення. Доведено, що існуючі механізми регулювання не відповідають динаміці й складності нинішніх умов, що вимагає глибокого оновлення підходів до формування політики зайнятості та підтримки працездатного населення.

Запропонована концептуальна модель регулювання базується на чотирьох ключових блоках: інституційно-правовому, механізмах стимулювання працевлаштування, цифровізації сервісів зайнятості та системі стратегічного планування. Реалізація такої моделі передбачає зміцнення правової бази, впровадження активних програм зайнятості, розвиток цифрових інструментів та забезпечення прогнозованості потреб ринку праці. Особливу увагу приділено регіональному виміру політики, соціальній інклюзії та участі всіх зацікавлених сторін у формуванні рішень.

Таким чином, ефективне державне регулювання ринку праці в сучасних реаліях має ґрунтуватися на гнучкості, адаптивності, орієнтації на довгостроковий розвиток людського капіталу та відповідності європейським стандартам. Такий підхід дозволить не лише подолати наслідки кризи, а й сформувати якісно нову систему зайнятості, здатну забезпечити економічне зростання, соціальну стабільність та інклюзивний розвиток України.

Перспективи подальших досліджень в цьому напрямку полягають в дослідженні публічно-управлінських засобів мінімізації екологічних ризиків при будівництві та експлуатації автомобільних доріг.

Список використаних джерел:

1. Войтик О. Є., Мазій Н. Г. Ринок праці в кризових умовах та напрямки удосконалення його державного регулювання. *Демократичне врядування*. Вип. 2 (30). 2022. С. 144–157. DOI: <https://doi.org/10.23939/dg2022.02.144>
2. Дяченко М. І., Василенко О. П. Державне управління зайнятості населення регіону. *Державне управління, удосконалення та розвиток*. 2018. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1183> (дата звернення 08.07.2025).

3. Економіка добробуту: регулювання доходів населення та розвиток ринку праці [Текст]: монографія / Наталія Володимирівна Павліха, Ірина Олександрівна Цимбалюк, Олег Вікторович Уніга, Лілія Миколаївна Коцан, Анастасія Юріївна Савчук. Луцьк : ВежаДрук, 2022. 212 с.

4. Публічне управління у сфері зайнятості в Україні у контексті євроінтеграції: проблеми, ефективність, інноваційність, результативність: колективна монографія / за наук. ред. д. держ. упр. Р. В. Войтович та К. В. Дубич. Київ, 2020. 480 с.

5. Супрун К. В. Механізми публічного управління інноваційним розвитком сфери зайнятості населення України. *Вісник післядипломної освіти*. Вип. 17 (46) «Серія «Соціальні та поведінкові науки» (психол. 053, економічні 051, держ. управління 281). 2021. С. 236–266

References:

1. Voytyk O.Ye., Maziy N. H. (2022). Rynok pratsi v kryzovykh umovakh ta napryamky udoskonalennya yoho derzhavnoho rehulyuvannya [The labor market in crisis conditions and directions for improving its state regulation]. *Demokratychnе vryaduvannya*, no. 2 (30), pp. 144–157. DOI: <https://doi.org/10.23939/dg2022.02.144>

2. Dyachenko M. I, Vasylenko O. P (2018). Derzhavne upravlinnya zaynyatosti naseleennya rehionu [State Department of Employment of the Population of the Region]. *Derzhavne upravlinnya, udoskonalennya ta rozvytok*. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1183>

3. Ekonomika dobrobutu: rehulyuvannya dokhodiv naseleennya ta rozvytok rynku pratsi (2022). [Welfare economics: regulation of population incomes and development of the labor market]: monohrafiya / Nataliya Volodymyrivna Pavlikha, Iryna Oleksandrivna Tsymbalyuk, Oleh Viktorovych Uniha, Liliya Mykolayivna Kotsan, Anastasiya Yuriyivna Savchuk. Luts'k : VezhaDruk, 212 p.

4. Publichne upravlinnya u sferi zaynyatosti v Ukrayini u konteksti yevrointehratsiyi: problemy, efektyvnist', innovatsiynist', rezul'tatyvnist' (2020) [Public administration in the field of employment in Ukraine in the context of European integration]: kolektyvna monohrafiya / za nauk. red. d. derzh. upr. R. V. Voytovych ta K. V. Dubych. Kyiv, 480 p.

5. Suprun K. V. (2021). Mekhanizmy publichnoho upravlinnya innovatsiynym rozvytkom sfery zaynyatosti naseleennya Ukrayiny [Mechanisms of public management of innovative development of the sphere of employment of the population of Ukraine]. *Visnyk pislyadyplomnoyi osvity*. Vyp. 17 (46) “Seriya “Sotsial’ni ta povedinkovi nauky” (psykhol. 053, ekonomichni 051, derzh. upravlinnya 281), pp. 236–266

Дата надходження статті: 01.08.2025

Дата прийняття статті: 22.08.2025

Опубліковано: 16.09.2025